

OSLO BYFOGDEMBETE

KJENNELSE

Avsagt: 18.07.2007
Sak nr.: 07-091126TVA-OBYF/1
Dommer: Dommerfullmektig Jan Eivind Norheim
Saken gjelder: Midlertidig forføyning

Saladmaster Inc
Cookware Norge AS

Advokat Ole Edvard Tokvam
Advokat Ole Edvard Tokvam

mot

Norsk Rikskringkasting AS

Advokat Jon Wessel-Aas

Ved begjæring av 11. juni 2007 har Saladmaster Inc og Cookware Norge AS begjært midlertidig forføyning overfor Norsk Rikskringkasting AS (NRK). Begjæringen er satt frem for å fjerne to programmer med "Forbrukerinspektørene"/"FBI" og en artikkel om saksøkernes produkter som ligger ute på NRKs nettsider.

Retten fant ikke grunn til å ta begjæringen til følge uten at det var avholdt muntlige forhandlinger. Rettsmøte til behandling av saken ble avholdt 2. juli 2007. Det fremgår av rettsboken hvem som var tilstede. Det ble avgitt parts- og vitneforklaringer, og ellers ført slike bevis som det fremgår av rettsboken.

Sakens bakgrunn:

Saladmaster Inc er et amerikansk selskap som er en del av det større konsernet RegalWare. Selskapet har virksomhet i 23 land med hovedkontor i USA, og er produsent og leverandør av kjelesett i høyeste prissjikt. Selskapet har holdt på i nærmere 60 år.

Cookware Norge AS har siden 2000 drevet salg av Saladmasters produkter som uavhengig representant i Norge. Cookware benytter en rekke selgere som er tilknyttet selskapet som selvstendige næringsdrivende.

De to saksøkerne benevnes i fortsettelsen som "saksøkerne" eller "Saladmaster" som en fellesbetegnelse.

Salget foregår ved direktesalg. Kjelene selges ikke i butikk, men kun hjemme hos folk. Prisen på kjelesettene varierer fra ca. kr. 20 000 til ca. kr. 50 000. Det er ikke mulig å få vite prisen på kjelene/-settene uten ved å la en selger komme hjem til en. Det holdes da en presentasjon, basert på et manus, hvor egenskapene til kjelene bla. demonstreres og forklares.

Den 16. og 23. mai 2007 sendte NRK to programmer med Forbrukerinspektørene som begge inneholder innslag om Saladmaster. Den 16. mai 2007 ble det dessuten lagt ut en artikkel om Saladmaster på NRKs hjemmesider.

Programmet 16. mai 2007 er bygget opp omkring at journalisten skriver "heim te mor" om sine opplevelser rundt Saladmasters produkter: reporteren sier innledningsvis at "I følge Saladmaster er det bare i deres gryter man kan steke uten smør og koke grønnsaker uten vann". Programmet inneholder følgende hovedelementer (sitater er gjengitt omtrentlig):

- Det foretas en "sammenlikningsdemonstrasjon", hvor kjendiskokk Bent Stiansen lager mat i Saladmasters kjeler og i Ikea-kjeler. Stiansen konstaterer at man kan lage mat i begge kjeler uten bruk av smør, olje og vann, og sier at det er ingen forskjell – poenget er bruk av tett lokk og forsiktig varmebruk. Stiansen avslutter med å si at han heller ville brukt pengene sine på noe annet enn disse kjelene.

- Det vises så et intervju med Helge Lundby hos stålgrossisten Astrup. Reporteren gjentar at "Saladmaster sier at det er bare i deres gryter man kan koke uten vann", og sier at grunnen til det er at de bruker "syrefast kirurgisk stål som er veldig eksklusivt". Programmet viser så representanten fra Astrup som ser på kjelen fra Saladmaster og sier at "det er en betegnelse på helt vanlig handelsstål som brukes i industrien og kan kjøpes for 60 kr. kiloen". På spørsmål fra reporter, sier han at han ikke ville stå først i køen for å kjøpe slike kjeler og at det høres altfor dyrt ut.

- Reporteren besøker deretter en eksklusiv kjelebutikk, hvor det blir demonstrert hvor mye kjeler man får for kr. 35 000. Det sies ikke hvorvidt dette er gryter av tilsvarende kvalitet som Saladmasters gryter, men selgeren på reporterens spørsmål om kvaliteten at "du får gryter for livet her også som dine barn kan arve".

- Det vises så et opptak fra Saladmasters demonstrasjon hjemme hos venner av NRK-journalisten. Retten går ikke i denne sammenheng nærmere inn på hva som her sies, bortsett fra at selgeren nevner at det er tale om "urgical stainless steel", som ikke har noen norsk betegnelse, og at prisen, på førespørsel fra reporter, anses å være rettferdig.

- Det er til sist et studointervju med professor Runar Framnes fra BI hvor programleder spør: "hvor alvorlig er dette?", hvorpå det svares at "dersom det argumenteres med unikhhet, som man gjør her, er det et klart brudd på flere bestemmelser i markedsføringsloven". Det angis at det foreligger brudd på § 1 i markedsføringsloven om at man må holde seg innenfor god forretningsskikk. Det sies så at "man gjør vel ikke det her, så vidt jeg kan se". På spørsmål om på hvilken måte kjelene ikke er unike, viser Framnes til uttalelse fra stålgrossisten og sier at når andre kjeler kan gjøre det samme, er det et klart brudd på § 2 i markedsføringsloven. FBI-programlederen sier så innimellom at det er i hvert fall ikke dokumentert at dette er kirurgisk stål. Framnæs sier også at han gjerne skulle likt å få dokumentert helseaspektet ved kjelene fra en ernæringsfysiolog. Han gir også uttrykk for at det foreligger en omvendt bevisbyrde ved at markedsføreren må kunne bevise det som påstås. På spørsmål om hva folk bør gjøre svares det med at det kan foreligge angrerett/hevingsrett eller at man kan henvende seg til forbrukermyndighetene. Innslaget avsluttes med "Føler du deg lurt – ta kontakt med forbrukerombudet eller oss!".

- I program nr. 2, 23. mai 2007 vises det til og gjengis deler av forrige sending. Det sies at NRK har blitt nedringt av folk som har kjøpt gryter fra Saladmaster, og at "vi skal gi deg råd om hvordan du kan slippe ut av en slik avtale". Videre sies det at "FBI" kunne vise at disse kjelene ikke var så eksklusive som man skulle ha det til" og at det "siden forrige program har haglet inn med henvendelser fra kunder som føler seg lurt". Det vises deretter et intervju med en misfornøyd kunde. Hun fremstår i det vesentlige misfornøyd med prisen. Hun fremhever spesielt at helsemomentet var fremtredende ved kjøpet av kjelene, og at hennes familie ikke har fått bedre helse siden kjøpet. Hun ønsker å heve kjøpet.

- Advokat Tokvam kommer deretter til orde. Han sier i hovedsak at Saladmaster er et internasjonalt konsern som driver i 23 land og selvsagt forholder seg til gjeldende lover i de ulike land. Han gir uttrykk for at NRKs innslag 16. mai vesentlig tilbakeholder informasjon, ignorerer dokumentasjon og patenter. På spørsmål om hva som er feil med FBI's fremstilling, svares det at de ikke har sett på den unike konstruksjonen, oppbygningen og stål kvaliteten; man har kun fått en salgssjef til å uttale seg ved å ta på en kjele, det er utelatt å nevne kokkekurs, patenterte håndtak, livstidsgaranti mv. Det sies at kjelens oppbygning helt klart er unik, og at så vidt Saladmaster kjenner til er det ingen andre som bruker denne typen stål på innsiden og heller ikke har samme sammensetning. FBI-programlederen skyter inn at ingen av ekspertene de har snakket med kan se at dette er noe annet enn vanlig stål. Dette forblir uimotsagt av Tokvam. På spørsmål om tørrkoking, sier Tokvam så at Saladmaster aldri har hevdet at dette er de eneste kjelene hvor man kan koke uten vann og steke uten smør og olje, men at kjelene er særlig godt egnet for steking og koking på lav varme.

- Det er deretter et kort intervju med en representant fra forbrukerrådet, som redegjør for hvilke rettigheter kunder har som føler seg lurt. På spørsmål til advokat Tokvam om hva Saladmaster svarer folk som ønsker å heve kjøpet, svares det at Saladmaster vil forholde seg til reklamasjoner dersom det er gitt vesentlig feil informasjon, men at de mener at ingen har fått det. Dessuten sier Tokvam at "dette er noe som er skapt vesentlig på grunn av feilaktig informasjon fra dette programmet". NRK avslutter med: "Får dere ikke heve kjøpet hos Saladmaster dersom dere ønsker det, gå til deres lokale forbrukerråd."

I artikkelen av 16. mai 2007 fremgår det bla. at Saladmaster hevder at det bare er i deres kjeler grønnsaker kan kokes uten tilsetning av vann og kjøtt/fisk stekes uten olje, fett eller smør og at det reklameres med at grunnen til den høye prisen er bruk av syrefast kirurgisk stål. NRK viser i så henseende til hhv. sammenlikningsdemonstrasjonen med Bent Stiansen og intervjuet med Helge Lundby.

Den 22. mai 2007 sendte saksøkerne v/advokat Tokvam et brev til NRK hvor reportasje av 16. mai 2007 og artikkelen ble krevd fjernet fra internett. Brevet ble imøtegått av advokat Wessel-Aas 24. mai 2007, hvor det fremgikk at det ikke var aktuelt å fjerne NRKs dekning på nettsidene.

Saksøker er av den oppfatning at programmene og artikkelen som ligger ute på internett innebærer en ærekrenkelse og har derfor tatt ut begjæring om midlertidig forføyning for å fjerne programmene og artikkelen.

Saksøker anfører i hovedsak:

NRKs to innslag av hhv. 16. og 23. mai 2007 og artikkelen på NRKs nettsider innebærer en ærekrenkelse overfor saksøkerne, jf. straffeloven § 247. NRK har fremsatt påstander om

saksøkerne og deres produkter som NRK ikke har dekning for. Påstandene er uriktige og resultat av sensasjonspreget journalistikk. NRK har i tillegg tilbakeholdt informasjon som ville imøtegått sentrale premisser reportasjen bygger på. Saksøkerne har således et krav på at de fortsatte ærekrenkelsene stanses, jf. tvangsfullbyrdelsesloven (tv1.) § 15-1.

De som uriktig påstås av NRK er i hovedsak følgende:

NRK påstår at saksøkerne hevder at deres kjeler er de eneste som kan steke mat uten smør og olje og koke uten vann, såkalt "tørkkoking". Dette har aldri vært hevdet av saksøkerne, og NRK har ikke dekning for sin påstand.

Det sies i reportasjen at stålet som benyttes i kjelene ikke er dokumentert, hvilket er feil. Det fremstår også i innslagene som om Saladmaster produktbeskrivelse er feil. Dette er ikke riktig, og NRK har unnlatt å ta hensyn til fremlagt dokumentasjon.

Det gis også inntrykk av at saksøkerne villeder kundene sine ved at det opplyses at kjelene inneholder kirurgisk stål, mens de i virkeligheten er laget av vanlig handelsstål. Dette er ikke tilfellet, og betegnelsen er en oversettelse av det engelske uttrykket "surgical stainless steel" som benyttes om den stålkvaliteten Saladmaster benytter på innsiden av sine kjeler.

Det påstås i tillegg at det foreligger brudd på markedsføringsloven, uten at det er holdepunkter for at dette er tilfellet.

Mye av det samme fremgår av artikkelen som er lagt ut på NRKs nettsider. Her fremgår det imidlertid også kategorisk i en overskrift at "Saladmaster bryter markedsføringsloven". Bakgrunnen for denne konklusjonen er at FBI har underslått informasjon om Saladmasters markedsføring, og den er således uriktig.

Fremstillingene i både tv-innslagene og artikkelen er villedende og ikke faktisk underbygget og dermed ærekrenkende.

Ytringsfriheten, slik den er nedfelt i grunnloven § 100 og Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjonen (EMK) art. 10, er ikke til hinder for at saksøkerne er ærekrenket eller at retten kan beslutte midlertidig forføyning.

Beskyldninger som fremsettes ved bevisst tilbakeholdelse av informasjon samt villedning kan ikke ha krav på vern etter reglene om ytringsfrihet. Det er på det rene at journalister har noe større spillerom mht. hva de kan ytre, men dette gjelder neppe fullt ut for forbrukerjournalistikk. Uansett er det en forutsetning at det som sies er gjort ved godt journalistisk håndverk og at presseetiske regler følges. Når NRK velger å basere hele reportasjen på utsagn som ikke har eksistert, kan ikke dette være vernet etter

ytringsfriheten. Det vises også til at det foreligger flere brudd på ”Vær varsom-plakaten” i denne saken.

At advokat Tokvam kom til ordet i den siste sendingen, fratrar ikke programmenes preg av å være ærekrenkende. Det vises til at det ikke er gitt anledning til samtidig imøtegåelse, og kun meget kort på enkelte punkter.

Under enhver omstendighet er det dessuten en ærekrenkelse når slike beskyldninger rettes mot saksøkerne som følge av hva ”mellommenn” eventuelt uriktig skal ha sagt om Saladmasters produkter. Det er således ingen automatisk identifikasjon mellom saksøkerne og de som markedsfører produktene.

Det foreligger likeledes en sikringsgrunn ved at det er nødvendig å få til en midlertidig ordning i et omtvistet rettsforhold for å avverge en vesentlig skade, jf. tvl. § 15-2 første ledd b). Det vises til at saksøkerne lider et betydelig tap som følge av den negative omtalen de har fått av NRK. Det er her tale om en svekkelse av omdømme som ikke lar seg reparere med en eventuell økonomisk kompensasjon. Det anføres dessuten at det å stanse en straffbar handling i seg selv utgjør tilstrekkelig sikringsgrunn.

Saksøkte vil ved en midlertidig forføyning ikke påføres en slik skade eller ulempe som står i åpenbart misforhold til den interesse saksøkeren har i at forføyning besluttes, jf. tvl. § 15-2 annet ledd.

Grunnloven § 100 fjerde ledd er ikke til hinder for å beslutte midlertidig forføyning, da bestemmelsen forbyr midlertidige forføyninger som innebærer en forhåndssensur. I dette tilfellet er det ikke tale om forhåndssensur, da programmene allerede er sendt og har ligget ute på nettet i flere uker. Sistnevnte gjelder også artikkelen. En midlertidig forføyning vil kun stanse en fortsatt tilgjengeliggjøring, og skiller seg således fra det som var tilfellet i Rt. 2007 s. 404.

Det ble nedlagt slik påstand:

1. NRK pålegges å gjøre utilgjengelig for nett-tv innslag av ”Forbrukerinspektørene den 16. mai 2007 om Saladmaster.
2. NRK pålegges å gjøre utilgjengelig for nett-tv innslag av forbrukerinspektørene den 23. mai 2007 om Saladmaster.
3. NRK pålegges å fjerne artikkel publisert på internett med overskriften ”Sel kasseroller til 50 000”.
4. NRK pålegges å dekke saksøkernes saksomkostninger i anledning saken, med tillegg av lovens bestemte forsinkelsesrente fra forfall og til betaling finnet sted.

Saksøkte anfører i hovedsak:

Det foreligger ikke noe hovedkrav, jf. tvl. § 15-1, da NRK ikke har formidlet feilaktige beskyldninger mot saksøkerne, men tatt deres markedsføring og salg av meget dyre kjelesett til norske forbrukere opp til kritisk debatt.

NRK har tatt utgangspunkt i enkelte av de fremtredende påstandene som er fremsatt av saksøkerne. Det er markedsføreren som har bevisbyrden for å dokumentere riktigheten av egen påstander. Saksøkerne driver en markedsføring hvor det som hevdes ikke er dokumentert, og må derfor tåle et kritisk søkelys fra NRKs side. Det vises til at en rekke av de påstandene saksøkerne fremsetter og som forsøkes påvist under salgsdemonstrasjonene ikke har rot i virkeligheten og ikke kan dokumenteres. Det vises dessuten til at praksis fra Markedsrådet er streng når det gjelder såkalt "skremselsreklame".

Hva som er en ærekrenkelse har endret seg betydelig de siste årene, bla som følge av praksis fra Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen (EMD) og vedtakelse av menneskerettighetsloven. Pressens ytringer har en særlig beskyttelse.

Det er mulig NRKs fremstillinger objektivt sett er ærekrenkende. Etter et totalinntrykk har imidlertid ikke saksøkerne godtgjort det som påstås i deres markedsføring, og NRK har ført fullstendig sannhetsbevis for alle påstander som fremsettes i programmene/artiklene. NRK kunne ha kritisert saksøkerne på flere punkter, men dette er ikke gjort.

Vilkåret om sannhetsbevis må uansett undergis en lempeligere vurdering etter nyere rettspraksis og det spørres i stedet om graden av forankring i de faktiske forhold slik de fremsto på publiseringstidspunktet. I den grad retten skulle komme til at det ikke er ført slikt sannhetsbevis, vises det uansett til at terskelen for å konstatere ærekrenkelse er høy etter nyere norsk og internasjonal rettspraksis. Det vises til at det i rettspraksis er konkludert med at selv beskyldninger som er usanne og fremsatt overfor en privatperson ikke trenger å være ærekrenkende.

Det må dessuten foretas en vurdering av ytringene totalt sett, og ikke av de enkelte ytringene. Ifht. praksis fra EMD er journalisters handlingsrom langt videre enn det som fremgår av den norske "Vær varsom-plakaten". Uansett er ikke eventuelle brudd på denne noe Høyesterett legger vekt på verken i den eller annen retning. Når det spesielt gjelder uttalelsen fra Runar Framnes fra BI, er dette tale om en subjektiv vurdering, og kan således ikke innebære en ærekrenkelse.

For det tilfellet at retten kommer til at TV-innslagene er ærekrenkende, er det forhold at advokat Tokvam slapp til i sending nr. 2, uansett å regne som et dementi som "reparerer" en eventuell ærekrenkelse.

Det foreligger heller ingen sikringsgrunn. Saksøkernes interesse er av ren økonomisk art, og kan uansett ikke berettige at publikums krav på informasjon og debatt lider en

uopprettelig skade, for det tilfellet at det besluttes midlertidig forføyning, jf. tvl. § 15-2 første ledd b) og annet ledd.

En midlertidig forføyning vil uansett være i strid med grunnloven § 100 fjerde ledd, som forbyr bruk av midlertidige forføyninger mot ytringer. Når forbudet i særlige tilfeller kan tolkes innskrenkende gjelder dette kun hvor den aktuelle ytring, dersom den ikke stanses/sensureres, fører til irreversibel skade som ikke kan kompenseres gjennom etterfølgende erstatning/straff. En pengeskade, slik det er tale om her, vil alltid være reversibel. Selv om de aktuelle innslagene og artikkelen allerede er vist/ligger på internett, vil det være tale om en forhåndssensur i grunnlovens forstand. Retten er derfor i dette tilfellet avskåret fra å ta begjæringen om midlertidig forføyning til følge.

Det ble nedlagt slik påstand:

1. Begjæringen tas ikke til følge
2. Saladmaster Inc. Og CookWare Norge AS skal in solidum dekke Norsk Rikskringkasting AS' saksomkostninger, med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall og til betaling skjer.

Retten bemerker:

For at en begjæring om midlertidig forføyning skal kunne tas til følge, må saksøker sannsynliggjøre så vel forføyningskrav som sikringsgrunn, jf. tvl. § 15-6, jf. §§ 15-1 og 15-2.

Straffeloven § 247 første punktum statuerer straffansvar for ”Den som i ord eller handling optrer på en måte som er egnet til å skade en annens gode navn og rykte eller til å utsette ham for hat, ringeakt eller tap av den for hans stilling eller næring fornødne tillit, eller som medvirker dertil”. Den strafferettslige sanksjoneringen av ærekrenkelser må anses å gi opphav til et krav om ikke å bli utsatt for ærekrenkelser, som det i prinsippet kan kreves midlertidig forføyning for etter tvl. § 15-1, jf. bla. Rt. 1999 s. 1762.

Spørsmålet er dermed hvorvidt NRKs to innslag om Saladmaster av hhv. 16. og 23. mai 2007, samt artikkelen på internett innebærer en ærekrenkelse av saksøkerne. Det er på det rene at det i straffelovens ærekrenkelsesbestemmelse må innfortolkes en rettstridsreservasjon. I tillegg er det slik at det ikke foreligger en ærekrenkelse dersom ”det føres bevis for beskyldningens sannhet”, jf. straffeloven § 249 nr. 1. Retten finner det ikke naturlig å skille mellom disse to begrensninger i ærekrenkelsesreglens anvendelsesområde, da vurderingen av rettstridighet og sannhet vil gli over i hverandre, jf. den rettspraksis som det refereres til nedenfor.

Retten finner det ikke særlig tvilsomt at det objektive gjerningsinnholdet i straffeloven § 247 er oppfylt, for så vidt saksøkte har omtalt saksøkerne på en slik måte som må være

egnet til å skade saksøkernes ”gode navn og rykte”, og utsette de for ”tap av den for hans [...] næring fornødne tillit”. Det synes heller ikke bestridt av NRK at deres ytringer er egnet til å ramme saksøkerne på en slik måte.

Hvilke ærekrenkelses som er rettstridige må ses i sammenheng med EMK artikkel 10. Denne bestemmelsen lyder:

”1. Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This article shall not prevent States from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.

2. The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.”

Det fremgår av menneskerettsloven § 3 at ”Bestemmelsene i konvensjoner og protokoller som er nevnt i §2 skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning”.

Høyesterett har både i Rt. 2003 s. 928 og Rt. 2003 s. 1190 uttalt at EMDs praksis og Høyesteretts tolkning av artikkel 10 er den primære rettskilde når man skal ta stilling til hvilke ærekrenkende utsagn som er omfattet av ytringsfrihetsbeskyttelsen i EMK artikkel 10, jf. menneskerettsloven § 2 nr. 1.

Rt. 2003 s. 1190 uttaler Høyesterett (avsnitt 54):

” [...] Man kan ikke ved tolkningen begrense seg til en isolert bedømmelse av de påståtte ærekrenkende utsagn. Disse må ses i sammenheng med hele den reportasjen de er en del av. I en viss utstrekning må det også ses hen til andre reportasjer som presseorganet har om vedkommende tema [...].”

Det må etter dette foretas en helhetsvurdering, hvor de enkelte innslagene i sin helhet må vurderes, og også sett i sammenheng med hverandre. I dom fra Borgarting lagmannsrett i RG 2004 s. 618 er dette uttrykt slik:

”Ved tolkingen må man se utsagnene i sammenheng med reportasjen som helhet. I og med at det er snakk om et TV-innslag, vil det avgjørende være hva seeren sitter igjen med etter å ha sett programmet. I motsetning til leseren av en avisartikkel, har

ikke seeren mulighet til en nærmere fordypning i de enkelte utsagn eller å gå tilbake til hva som tidligere er sagt i saken.”

Rettspraksis opererer i utgangspunktet med en forutsetning om at selv usanne ærekrenkelser mot privatpersoner kan være tillatt. Det vises i så henseende til Rt. 2005 s. 1677 avsnittene 74 og 75 hvor det fremgår at

”Hovedregelen er at usanne ærekrenkende uttalelser om faktiske forhold ikke er beskyttet etter EMK artikkel 10. Det må foreligge spesielle grunner for å fravike denne hovedregel, jf. Rt-2003-928 avsnittene 41 og 57.

Det er et grunnleggende vilkår at usanne ærekrenkende påstander rettet mot private personer må være av allmenn interesse for å være beskyttet mot inngrep, jf. eksempelvis Rt-2003-928 avsnitt 45. I tillegg kreves etter EMDs og Høyesteretts praksis at journalist og eventuelt redaktør har vært aktsomme ved utformingen av oppslag og ved publiseringen. Ved bedømmelsen av journalists og redaktørs aktsomhet vil spørsmålet om et faktautsagn er riktig, om det er tatt nødvendige forbehold, vurdering av behovet for å identifisere enkeltpersoner og undersøkelser av om beskyldningene er sanne, være vesentlige.”

I Rt. 2003 s. 1190 uttales det likeledes om usanne ærekrenkende beskyldninger:

”At den ytring som inneholder beskyldningene, er av allmenn interesse, er et helt sentralt moment i vurderingen av om fremsettelsen av usanne ærekrenkende påstander om faktiske forhold rettet mot privatpersoner skal anses beskyttet av ytringsfriheten. Dette har nettopp sammenheng med pressens grunnleggende funksjon i et demokratisk samfunn. Det er når det gjelder spørsmål av allmenn interesse at pressen har sin oppgave i å avsløre maktmisbruk, ulovligheter og uhederligheter. Det er her pressen har sin rolle som « a public watchdog », slik det er uttrykt i en rekke avgjørelser av EMD.”

I EMDs dom av 1. mars 2007 (Tønsberg blad AS og Haukom mot Norge), er pressens aktsomhetsplikt presisert slik (note 90):

”The Court must examine whether the applicants acted in good faith and complied with the ordinary journalistic obligation to verify a factual allegation. This obligation required that they should have relied on a sufficiently accurate and reliable factual basis which could be considered proportionate to the nature and degree of their allegation, given that the more serious the allegation, the more solid the factual basis has to be[...].”

Det er etter dette på det rene at det ikke kreves et absolutt sannhetsbevis, men at graden av forankring i sannhet har betydning for ytringens berettigelse, og at dette er et moment i en helhetlig vurdering. I Rt. 2003 s. 928 (Tønsberg blad), som for så vidt gir nyttig veiledning selv om EMD konstaterte krenkelse, uttrykkes det i avsnitt 44:

« Avgjørelsen i Rt-2002-764 og EMDs praksis viser at det ved den konkrete avveiningen må foretas en vurdering etter flere kriterier. Av disse finner jeg grunn til å fremheve graden av allmenn interesse, beskyldningens karakter, derunder om beskyldningen klassifiseres om « value judgment » eller « factual statement », om den retter seg mot offentlig person eller privatperson, samt graden av aktsomhet, derunder om og eventuelt i hvilken utstrekning media på publiseringstidspunktet hadde holdepunkter i faktum for at påstanden var sann. Generelt vil ytringen ha et sterkt vern dersom den gjelder forhold av allmenn interesse, verdivurderinger, videreformidling, offentlig person, og det foreligger sterke holdepunkter for at påstanden var sann. Motsatt: Gjelder saken beskjedne allmenn interesse, faktapåstander, egen fremsettelse, privatperson, og det foreligger svake holdepunkter for at påstanden var sann, har ytringen et mindre sterkt vern. »

Retten vil på denne bakgrunn først kommentere enkelte av elementene i programmet som særskilt er påberopt av saksøkerne som grunnlag for en ærekrenkelse. Retten vil deretter undergi innslagene som helhet en drøftelse, sett opp mot de krav som stilles etter rettspraksis fra Høyesterett og EMD.

Fra saksøkernes side har det bla. vært fokusert på at de av NRK er beskyldt for å påstå at det bare er i deres kjeler man kan steke uten smør eller olje og koke grønnsaker uten vann. Saksøkerne hevder at NRK ikke har dekning for en slik påstand. Fra NRKs side er det redegjort for hvilke holdepunkter man på publiseringstidspunktet hadde for at Saladmaster hadde sagt dette. Det er i retten forklart at man baserte seg på en artikkel fra dansk TV2 hvor det går frem at Saladmaster har sagt dette, som for øvrig er lagt frem for retten, og en rekke henvendelser fra forbrukere bla. på e-post hvor det ble sagt at Saladmaster under sine representasjoner ga uttrykk for at dette var de eneste kjelene hvor man kunne koke uten vann og steke uten smør, fett og olje. Slike e-poster er imidlertid ikke lagt frem for retten. Journalisten har likeledes forholdt seg til et lydopptak som ble gjort i skjul 19. april 2007 under en salgsdemonstrasjon. Likeledes fremgår det av salgsbrosjyren til Saladmaster at "Det utrolige med Saladmasters kokesystem, er at man kan lage mat uten vann eller olje/smør og ved å bruke lav varme".

I etterkant av program nr. 1, men før program nr. 2 fikk NRK i hende et "manus" som benyttes av selgerne under salgspresentasjonene som er limt bak på plansjene som vises til publikum. I manuset sies det bla. følgende: "Og så koker vi helt uten vann: Er det nytt for dere?". Videre sies det siden under presentasjonen: "Du reduserer også bruk av Smør og Olje drastisk!".

Det er mulig NRK kun hadde få holdepunkter på tidspunktet for sendingene for at Saladmaster aktivt og gjennomgående i sin markedsføring sier at deres gryter er de eneste hvor man kan koke uten vann og steke uten smør eller olje. Imidlertid fremstår det ikke som tvilsomt for retten at Saladmaster i det minste har *gitt inntrykk* av at deres kjeler i så måte er unike. Det vises spesielt til avsnittet i brosjyren som innledes med at ”det utrolige er at ...”. Angående presisjonsnivået til journalister uttaler Høyesterett i Rt. 2003 s. 1190 avsnitt (85):

”Det fremgår imidlertid av EMDs praksis at også en aggressiv og polemisk tone i reportasjene er vernet av ytringsfriheten. Og også visse overdrivelser og feilskjær godtas. Det gjelder en grense for hva som her aksepteres, men jeg kan ikke se at denne grensen i dette tilfellet er overskredet.”

Det er anført fra saksøkte at sammenlikningsdemonstrasjonen med kokk Bent Stiansen bygger opp om påstanden om at Saladmaster skal ha sagt at deres kjeler er de eneste som kan steke uten olje og koke uten vann. Det fremstår som klart for retten at det ikke kan ligge noe rettstridig i å publisere Stiansens syn på kjelenes egenskaper etter å ha prøvd de ut. Det vises i så henseende til at Stiansens synspunkter har preg av ”value judgements”, jf. praksis fra EMD, og at han, hva gjelder matlaging, må anses som en fagkyndig på området.

I den grad NRK skal ha ”strukket” det de hadde fått vite om Saladmasters utsagn i egen markedsføring, finner ikke retten at dette fraviker det Saladmaster faktisk gjennomgående sier i sin markedsføring, i en slik grad at dette skulle tilsi en ærekrenkelse. Det vises også til at det skal foretas en proporsjonalitetsvurdering hvor graden av sannhet må være proporsjonal med alvorligheten av den påstand som fremsettes, jf. EMDs uttalelse i ”Tønsberg Blad”-saken. Den påstand som NRK har fremsatt befinner seg i det minste meget tett opp til det Saladmaster sier om egne produkter, og alvorligheten av påstanden kan på denne bakgrunn ikke sees å være spesielt stor. Retten tilføyer at det ikke kan gjøre NRKs uttalelse mindre berettiget at de som selger kjeler for Saladmaster ikke direkte er ansatt i konsernet. Selskapet må selv ha risikoen for og identifiseres med sine representanter og det disse sier, i en situasjon hvor de nettopp har gitt ufagkyndige selgere i oppdrag å selge egne kjeler.

Når det videre gjelder NRKs fokus på stålqualiteten, vil retten i første rekke kommentere hva Saladmaster selv sier om stålqualiteten. I Saladmasters brosjyre sies det følgende:

”Saladmaster-produktene er fremstilt av de ypperste materialene på markedet. Vårt kokesystem er lagd av det beste stålet som finnes – 316L kirurgisk rustfritt stål. Dette materialet har så ekstraordinære kvaliteter at de blir brukt til å lage verdens fremste kirurgiske utstyr. [...]”

Også i markedsføringen hjemme hos folk fremheves det at det benyttes ”316L kirurgisk rustfritt stål”. Det fremgår både av brosjyren og av manuset til presentasjonene at kjelene også har seks andre lag med metall, men det er et helt klart fokus på det innerste stållaget. Under presentasjonene foretas det en såkalt ”grytetest” hvor vann med tilsatt natron kokes i Saladmasters kjeler og i publikums egne kjeler. Det sies: ”Nå skal det smakes på pannene!!! Forskjellen er 316 L kirurgisk rustfritt stål”.

I NRKs innslag fokuseres det flere ganger på at Saladmaster sier at de benytter kirurgisk rustfritt stål. Til kontrast står uttalelsen fra Helge Lundby hos stålgrossisten Astrup som sier at det her er tale om ”vanlig handelsstål” som selges til 60 kr. pr. kilo.

Saksøkerne har lagt frem mailkorrespondanse hvor Teknologisk institutt bekrefter at ”Surgical stainless steel” ikke er en fagterm, men ofte benyttes i markedsføringshenseende som beskrivelse av 316L-stål. Instituttet sier likeledes at stålet er det samme som benyttes i oppvaskbenker, og skruer fra Claes Ohlson, men at dette ”høres kanskje ikke like imponerende ut.”

Fra saksøktes side er det lagt frem dokumentasjon som viser NRKs korrespondanse med Astrup i forkant av programmet 16. mai 2007. Her går det fram at etter stålselskapet Sandviks oppfatning og likeledes Astrups oppfatning, kan kjelene til Saladmaster ikke betegnes som kirurgisk rustfritt stål. Det vises til at materiale som skal benyttes i kirurgi og implantat må være vakuumsmettet for å få et absolutt rent stål som menneskekroppen ikke støter bort. Utgangspunktet for slikt stål som benyttes ved kirurgi er den ståltypen som benyttes i Saladmasters gryter, 316L og 304L, men det kreves altså en videre foredlingsprosess. Dette fremgår også, så vidt retten forstår, av utdrag fra ”Wikipedia” som er tatt inn i begjæringen om midlertidig forføyning. Det skal også nevnes at det i mailen fra Astrup fremgår at ”Generelt er det kirurgiske stålet dyrere enn det tradisjonelle.”

NRK har i forkant av programmet følgelig vært i dialog med stålgrossisten Astrup som har foretatt nærmere undersøkelser om 316L-stålet. Journalisten skal også ha vært i kontakt med SINTEF. Dette har avdekket at det innerste stållaget i Saladmasters kjeler neppe er så eksklusivt som Saladmaster kan gi inntrykk av i sin markedsføring. Det fremgår ikke hvorvidt Astrups representant har vært klar over at kjelene også har seks andre lag med metaller og at sammensetningen av de tre innerste lagene var patentert. Retten finner imidlertid dette å være av underordnet betydning. Saladmaster har i sin markedsføring et klart fokus på det innerste stållaget, som er noe av det som fremheves som forklaring på den høye prisen. Retten kan ikke se at NRK har vært uaktsom i sin håndtering av saken på dette punktet. At muligens også andre markedsaktører benytter betegnelsen ”kirurgisk rustfritt stål” for noe som neppe fortjener denne betegnelsen, kan ikke være medvirkende til at NRK ikke skal kunne rette et kritisk søkelys mot en aktør i markedet som skiller seg klart fra andre aktører prismessig.

Videre sier NRK i sine sendinger flere ganger at det "er ikke dokumentert" at det benyttes kirurgisk rustfritt stål, hvilket heller ikke retten, på bakgrunn av det ovennevnte, finner dokumentert. NRK anså selv at de ikke fikk tilstrekkelig uavhengig informasjon fra Cookware Norge. Retten kan ikke se at de fremlagte bekreftelsene fra Saladmasters egen stålleverandør Ametek, tilsier at det i kjelene benyttes kirurgisk rustfritt stål, slik Saladmaster sier i sin markedsføring. Ved forespørsel om det også fantes uavhengig informasjon, ble journalisten henvist til det amerikanske selskapet. Retten er av den oppfatning at NRK her holder seg innenfor det som med rimelighet kan kreves av undersøkelser. Dersom slik uavhengig informasjon som NRK forespurte fantes, er uansett Cookware nærmere til å tilveiebringe dette fra Saladmaster Inc., enn NRK er. At NRK flere ganger under sendingene sier at det ikke foreligger dokumentasjon for stål kvaliteten er derfor, slik retten ser det, ikke feil, ut fra at det man ønsker dokumentert, og som det fokuseres på i sendingene, er det såkalte "kirurgiske stålet".

Det er dessuten markedsføreren som må bevise de påstander som fremsettes i egen markedsføring. Det vises i den forbindelse bla. til Markedsrådets vedtak MR-1994-23. En journalist i et forbrukerprogram, som presumptivt, og med den aktuelle markedsførerenes kjennskap, skal sette seg inn i forbrukerens ståsted, må også kunne forholde seg til dette.

Fra saksøkernes side er det videre fokusert på innslaget med professor Runar Framnes fra BI hvor det fokuseres på forholdet til markedsføringsloven. Saksøkerne hevder at Framnes uttaler seg på FBIs premisser og at det legges opp til en fremstilling av at Saladmaster gir feilaktige og villedende opplysninger om produktene egenskaper som er i strid med markedsføringsloven. Fra journalistens side er det forklart at Framnes uttalte seg på bakgrunn av de dokumenter som var tilgjengelige, og at det fra NRKs side var ytret ønske om en generell vurdering.

Framnes uttaler seg med enkelte små forbehold, men det er klart for retten at det for den alminnelige seer fremstår som om Saladmaster har brutt markedsføringsloven. Hvorvidt det foreligger brudd på markedsføringsloven om de forhold som NRK trekker frem i programmet, finner retten det ikke nødvendig å uttale seg om. Retten finner det under enhver omstendighet godtgjort at Saladmaster i sin markedsføring påberoper seg egenskaper for sine produkter som det er liten dekning for, jf. det som fremgår ovenfor om "tørrkoking" og stål kvalitet. I tillegg er det her tale om en "value judgement" i EMDs forstand, jf. ovenfor, hvor det skal meget til for å konstatere at ytringsfriheten er overtrådt. Retten antar at dette kan ligge annerledes an der hvor det aktuelle presseorgan klart har lagt uriktige eller misvisende premisser til grunn for de uttalelser som kommer til uttrykk fra en tredjeperson, men retten kan ikke se at dette er tilfellet her. Dertil kommer det at endog usanne uttalelser om at private personer er mistenkt for grove straffbare handlinger, etter omstendighetene kan være tillatt, jf. Rt. 2005 s. 1677. I dette tilfellet er det markedsføringen til en profesjonell aktør som omtales. Selv om brudd på

markedsføringsloven er straffesanksjonert, uttales ikke dette i programmet. Retten faller etter dette ned på at heller ikke denne delen av programmet tilsier en ærekrenkelse.

Ved vurderingen av om de aktuelle innslag skal regnes som ærekrenkende, må det som nevnt foretas en totalt vurdering av innslagene. Et sentralt element i tolkningen av EMK art. 10 er hvorvidt uttalelsene er av "allmenn interesse". Pr. tidspunktet for Kyrre Eggens doktoravhandling "Ytringsfrihet" i 2002 var det etter hans syn uklart hvorvidt ytringer som tar sikte på å verne forbrukerinteresser, ved å rette kritikk mot varer og tjenester som tilbys i markedet, ble regnet som ytringer av allmenn interesse i EMDs forstand. Eggen konkluderer med at det i alle fall kan utledes at "kritikk rettet mot mulige helseskadelige effekter av en vare eller tjeneste vil regnes som ytringer av allmenn interesse". Videre utleder Eggen av EMDs sak 43524/98 (Svhweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft v. Switzerland) at konkret produktkritikk som er begrunnet i forhold ved det konkrete produktet, må antas å nyte et intensivt ytringsfrihetsvern. Det heter også at nyere rettspraksis fra Høyesterett klart trekker i retning av at kritikk av varer og tjenester som tilbys i markedet skal anses som ytringer av allmenn interesse. Dette er også samstemmende med Eggens egen konklusjon.

Det er ikke i saken vist til rettspraksis som skulle tale i motsatt retning. I lys av den store utviklingen på forbrukerrettens område, men stadig ny lovgivning, hvorav mye er influert fra Europa, kan retten uten andre holdepunkter ikke anta at utviklingen skal ha gått motsatt vei av det Eggen konkluderer med. Retten faller etter dette ned på at forbrukerreportasjer, slik det her er tale om, generelt omfattes av begrepet "allmenn interesse" i EMKs forstand. Det må likevel være på det rene at graden av allmenn interesse er retningsgivende for hvor langt pressen kan gå i sine uttalelser. Dette har betydning for tolkningen av de aktuelle TV-program og artikkelen.

Det er anført fra saksøkerne at NRK har gitt feilaktige og villedende opplysninger om Saladmasters produkter. Dette gjelder de forhold retten har drøftet særskilt ovenfor, men også at NRK generelt har holdt tilbake informasjon som ikke "gavner" saken, slik som dokumentasjonen fra Ametek som ble tilveiebragt før den første sendingen. Dertil anføres at NRKs programmer gir klart uttrykk for at de som har kjøpt kjelene bør føle seg lurt. De angivelige sterke egenskapene til produktene, som f. eks. sammensetningen av de tre innerste stållagene som tidligere var patentert, patentering av håndtak, kjelenes oppbygning med syv lag metaller, ventiler, livstidsgaranti, kokkekurs, oppskrifter mv. blir ikke nevnt.

Retten er enig med saksøkerne i at en alminnelig seer vil sitte igjen med det inntrykk at de som har kjøpt kjelene bør føle seg lurt og at man ikke får det produktet man betaler for. NRKs sendinger kunne ideelt sett ha vært mer nyansert. Det må imidlertid tas i betraktning at journalisten ikke skal drive reklame for produktet, og at det her er valgt å rette fokus på de egenskaper som i størst grad blir fremhevet av saksøkerne. Det er forståelig at journalisten i første rekke valgte å fokusere på stål kvaliteten og kjelenes egenskaper ved

tørrkoking, ut fra det fokuset dette har under Saladmasters markedsføring. Også uttalelsen fra Framnes, uttalelsen fra Lundby, sammenlikningsdemonstrasjonene med Bent Stiansen, intervjuet med den misfornøyde kunden og NRK-reporternes påstander om manglende dokumentasjon mv., må ses på denne bakgrunn.

Av den rettspraksis som det er referert til i fremstillingen ovenfor fremgår det som nevnt at visse feilskjær og overdrivelser må være tillatt, og at mer kan tillates når det er et forhold av allmenn interesse som omtales. Det må i den forbindelse tas i minne at hele NRKs fokus på Saladmasters produkter er foranlediget av den meget høye pris som tas for kjelesettene, og i tillegg den måten produktene markedsføres på. Kjelenes markedsføres som "helsesystemer" og det er, slik retten ser det, en meget offensiv henspeiling på helse. Av nettsidene fremgår det bla: "Saladmaster is changing lives and making dreams come true..". Av manuset som brukes under presentasjonene fremgår det bla. at kjelenes "øker din livskvalitet og oppgraderer din families gode helse og velvære". Det er dessuten under demonstrasjonene en såkalt "kjeletest" hvor vann med natron varmes i Saladmasters kjeler og i publikums kjeler. Testen viser at vannet i publikums kjeler smaker vondt mens vannet i Saladmasters kjeler smaker tilnærmet vanlig. Under presentasjonen fremstår det som om dette skyldes Saladmaster-kjelenes egenskaper, mens det i realiteten, slik retten finner det godtgjort, skyldes at brukte gryter har samlet opp skitt som så løsner ved bruk av natron. Under sine presentasjoner redegjør dessuten selgerne for at man ved bruk av gryter av annen stålqualität kan pådra seg både, kreft, magesvulst, tarmproblemer, alzheimer og annet, uten at dette kan ses dokumentert. Saladmasters markedsføring har således delvis preg av å være skremselsreklame.

Retten er av den oppfatning at en slik markedsføring som Saladmaster utøver, sammenholdt med de meget høye prisene på produktene, må sies å øke den allmenne interessen og dermed berettigede en stor grad av kritisk journalisme. Hva gjelder journalistens aktsomhet, vises det til de spesifikke drøftelsene ovenfor. I den grad det her foreligger brudd på de presseetiske regler, finnes ikke dette å ha avgjørende betydning i forhold til om det foreligger en ærekrenkelse, da retten har funnet at NRK uansett beveger seg innenfor de retningslinjer som er oppstilt av Høyesterett og EMD.

Retten vil til slutt også fremheve at den, i en helhetsvurdering, finner det av betydning at advokat Tokvam kom til orde i program nr. 2. Retten har forståelse for at Saladmaster ikke føler at de i tilstrekkelig grad fikk anledning til å imøtegå all den "kritikken" som fremsettes i innslagene. Det er imidlertid gitt anledning for og faktisk publisert et etterfølgende "dementi", i form av en, i hvert fall, delvis imøtegåelse fra Saladmasters side. I EMDs dom av 1. mars 2007 i sak nr. 510/04 "Tønsberg blad AS/Haukom mot Norge" fremgår det, hva gjelder en angivelig ærekrenkende artikkel, at to etterfølgende "reparerende" artikler, i motsetning til hva Høyesterett kom til i Rt. 2003 s. 928, er egnet til å forhindre preget av ærekrenkelse. Det uttales i domspremissene pkt. 94 følgende:

"The Court is unable to share the Supreme Court's view that the reports of 30 June and 8 August 2000, although published some time after the 8 June 2000 issue, were of negligible significance for the newspaper coverage seen as a whole [...]."

Retten finner på denne bakgrunn at det ikke kan ses bort fra at advokat Tokvam kom til orde. Tokvam ble gitt anledning til imøtegåelse på sentrale punkter i saken, bla. mht. hva Saladmaster selv har sagt om tørrkoking og mht. kjelenes kvalitet og oppbygning. Retten skal i den forbindelse også nevne at Cookwares daglige leder ble gitt anledning til å stille opp til et intervju i studio i det første programmet, men ikke ønsket dette og at de heller ville vise en presentasjon. Det var altså mulighet for en samtidig imøtegåelse også i det første programmet. Retten er av den oppfatning at det ble gitt anledning til tilbakevisning på de vesentligste punkter, og at advokat Tokvams budskap kom klart frem. En mer grundig imøtegåelse kan, slik retten ser det, etter omstendighetene ikke forventes.

Ovennevnte må samlet sett, etter rettens syn, medføre at NRKs to innslag om Saladmaster hhv. 16. og 23. mai 2007 ikke er å anse som en rettstridig ærekrenkelse.

Det er nedlagt påstand om at den midlertidig forføyning også skal omfatte fjerning av nettartikkel som ligger ute på www.nrk.no. Denne artikkelen er skåret over samme lest som tv-innslagene og går således, etter rettens oppfatning, ikke særlig lengre i å rette et kritisk søkelys på Saladmaster, enn det som er tilfellet for tv-innslagene. Det vises derfor til drøftelsen ovenfor også hva gjelder nettartikkelen. En overskrift kalt "Saladmaster innrømmer" er for øvrig fjernet fra artikkelen før det ble begjært midlertidig forføyning og er således ikke relevant i saken. Det samme gjelder en link kalt "Saladmaster bryter markedsføringsloven". Retten finner dermed heller ikke at saksøkte har noe krav på at artikkelen fjernes fra NRKs nettsider.

Retten har etter dette kommet til at vilkåret om at saksøkerne skal ha et "krav" ikke er oppfylt, jf. tvl. § 15-1. Det er etter dette ikke nødvendig å drøfte hvorvidt det foreligger sikringsgrunn, ei heller hvorvidt grunnloven § 100 fjerde ledd er til hinder for at begjæringen om midlertidig forføyning tas til følge.

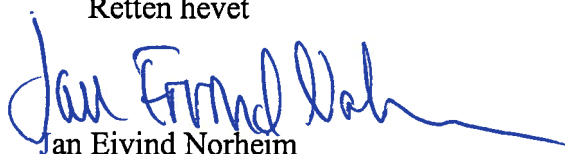
Begjæringen om midlertidig forføyning blir etter dette ikke å ta til følge.

Det er lagt ned påstand om saksomkostninger. Saksøkte har fått fullt medhold. Utgangspunktet etter tvl. § 3-4, jf. tvistemålsloven § 172 første ledd er at den som har fått fullt medhold skal tilkjennes omkostninger. Retten finner ikke at unntaksreglene i § 172 annet ledd kommer til anvendelse. Saksøkte tilkjennes derfor sakens omkostninger. Saksøkte har krevd dekket sine omkostninger med kr. 25 000. Retten har ikke innvendinger til det avkrevde beløp, jf. tvistemålsloven § 176.

Slutning:

1. Begjæringen om midlertidig forføyning tas ikke til følge.
2. Saladmaster Inc og Cookware Norge AS betaler in solidum kr. 25 000 - kronertjuefemtusen - i saksomkostninger til Norsk Rikskringkasting AS innen 2 - to - uker etter forkynnelse av denne kjennelse med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall og til betaling skjer.

Retten hevet

Jan Eivind Norheim

Avgjørelsen kan påkjæres til lagmannsretten. Kjæremål må erklæres direkte for Oslo byfogdembete innen 1 – en – måned fra avgjørelsen er forkynt eller meddelt.

I forbindelse med kjæremål må den kjærende part betale kjæremålsgebyr, som er kr. 5.160. Dersom kjæremål blir avvist, nektet fremmet eller hevet, betales kr. 1.720.